

УДК/UDC: 347.77:338.24

DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.2\(57\).364325](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.2(57).364325)**Юрій Михайлович Капіца**

Центр досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України

Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9449-8422>

**ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
УНІВЕРСИТЕТІВ ТА НАУКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
ПРИ СТВОРЕННІ СТАРТАПІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
(ЄС, ФРАНЦІЯ, ВЕЛИКА БРИТАНІЯ, США, УКРАЇНА)**

Анотація. Досліджуються механізми використання інтелектуальної власності університетів та наукових організацій (НО/ЗВО) при створенні стартапів в ЄС, Франції, Великій Британії, США. Показано, що основними моделями є (а) укладання НО/ЗВО зі стартапом ліцензійного договору та (б) крім укладання ліцензійного договору та сплати роялті - набуття НО/ЗВО частки статутного капіталу (акцій) стартапу в рахунок укладання ліцензійного договору або в рахунок попередніх платежів за договором. Також, як правило, не використовується (с) модель передання майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу стартапу. В Україні – модель (б) не передбачена для НО/ЗВО законодавством. Модель (с) не отримала розвитку у зв'язку з обмеженнями бюджетного законодавства, що передбачає перерахування 70% дивідендів від діяльності стартапу та 100% доходу від продажу частки у стартапі до бюджету (аналог податку в 70-100%) та обмеженнями законодавства про приватизацію державної частки у стартапі. Наводяться пропозиції щодо адаптації законодавства зі створення стартапів в Україні до сучасної міжнародної практики.

Ключові слова: стартап, спін-аут, інтелектуальна власність, наукові установи, університети.

Yuriy M. Kapitsa

Centre for Intellectual Property Studies and Technology Transfer of the National Academy of Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9449-8422>

**LEGAL MODELS FOR THE USE OF UNIVERSITY/RESEARCH ORGANISATION
INTELLECTUAL PROPERTY IN STARTUP FORMATION: A COMPARATIVE
ANALYSIS
(EU, FRANCE, UNITED KINGDOM, USA, UKRAINE)**

Summary. This article examines legal mechanisms for the use of IP of HEIs/PROs in startup formation in the EU, France, the United Kingdom, and the US. It is shown that the principal models include: (a) a licence agreement between HEIs/PROs and a startup; and (b) a combined model whereby, in addition to a licence agreement and royalties, HEIs/PROs acquire an equity stake (shares), either in consideration for the licence or in lieu of upfront payments. It is further shown that

model (c)—the assignment of IP rights as an in-kind contribution to share capital—is generally not used in practice.

In Ukraine, model (b) is not provided for by law. Model (c) has not developed due to budgetary constraints requiring the transfer of 70% of dividends and 100% of proceeds from the sale of an equity stake to the state budget (equivalent to a 70–100% levy), as well as restrictions on the privatisation of state-owned shares in startups. The article proposes adapting Ukrainian legislation to contemporary international practice.

Keywords: *startup, spin-out, intellectual property, research organisation, universities.*

Постановка проблеми. Комерціалізація результатів досліджень наукових організацій та закладів вищої освіти (НО/ЗВО) здійснюється через укладання ліцензійних та інших договорів про трансфер технологій; створення стартапів (spin-offs, spin-outs) та визначення ліцензійних умов використання раніше створених та нових ОІВ у договорах з проведення досліджень. Створення стартапів отримало широкий розвиток як спосіб залучення інвестицій для розробок ранньої стадії технологічної готовності.

У 2021 р. в США було створено 996 стартапів, що використовують університетську інтелектуальну власність (ІВ), університетами (ЗВО) укладено 8614 ліцензійних договорів [1]. В ЄС у 2021 р. було створено 677 стартапів, що використовують ІВ наукових НО/ЗВО, укладено близько 4900 ліцензійних договорів [2]. У Великій Британії (ВБ) у 2021-2022 звітному році зареєстровано 150 стартапів, які використовують університетську ІВ, комерційним компаніям надано 6465 ліцензій [3]. При цьому основними моделями створення стартапів є (а) укладання НО/ЗВО зі стартапом ліцензійного договору та (б) крім укладання ліцензійного договору та сплати роялті - набуття НУ/ЗВО частки статутного капіталу (акцій) стартапу в рахунок укладання ліцензійного договору або в рахунок попередніх (front-up) платежів за договором (таблиця 1).

В Україні – набуття НО/ЗВО частки статутного капіталу в рахунок укладання ліцензійного договору не передбачено законодавством. Щодо існуючої моделі передачі до статутного капіталу господарського товариства майнових прав інтелектуальної власності, на які виключні майнові права зберігаються за НО/ЗВО (передання права використання ОІВ), запровадженої у 2015 р., вказаний підхід не отримав розвитку внаслідок істотних обмежень бюджетного, податкового законодавства, законодавства про приватизацію, а також на цей час не відповідає моделі створення стартапів, що застосовуються в ЄС, ВБ, США.

Утворення стартапів з використання ІВ наукових установ та ЗВО на підставі ліцензійного договору також не отримало широкого розвитку. Проте поширеною практикою є укладання НУ/ЗВО ліцензійних договорів з вже існуючими компаніями, а не стартапами.

Результати аналізу наукових досліджень. Проблематика утворення та розвитку стартапів НО/ЗВО в ЄС, ВБ та США є предметом досліджень широкого кола науковців: Cleyne Sven H. De., Festel Gunter (eds.) [4]; Micol, F., Leendertse, J. & van Rijnsoever, F. [5]; Piotr Paluch, Agnieszka Skala [6]; Grande S., Rufino Bengoechea A.; Masumii Ito, Samantha R. Bradley, Christopher S. Hayter, Joshua B. Powers, Patricia P. McDougall та інш., аналізується у документах установ ЄС, національних агентств, керівництвах НО/ЗВО, звітах національних асоціації AUTM, ASTP, а також професійних, інвестиційних організацій. В Україні проблематика стартапів досліджувалася Касич А., Копилук О., Литвин І., Махометом О., Міценко Н., Монтріним І., Полторацькою А., Ткаченко А., Федорович Д., Хаустовим М., Чернявською О. та інш., а також аналізується в документах "Sikorsky Challenge Україна", УКРНОІВІ [7], інвестиційних установ. В той

же час, спеціально не досліджувалися механізми використання інтелектуальної власності НО/ЗВО у діяльності стартапів в Україні та іноземних країнах, бар'єри розвитку стартапів в Україні, що використовують ІВ, а також питання адаптації законодавства України щодо використання ІВ у стартапах до практики іноземних країн.

Мета. Метою статті є на підставі порівняльного аналізу дослідити правові механізми використання прав інтелектуальної власності університетів та наукових організацій при створенні стартапів в ЄС, Франції, Великій Британії, США, Україні та запропонувати кроки з адаптації законодавства України до законодавчої практики провідних іноземних країн. Застосовувався порівняльно-правовий метод, за допомогою якого проаналізовано механізми використання прав інтелектуальної власності, договори між НО/ЗВО та стартапом, а також податкове законодавство країн, що стосується діяльності стартапів.

Слід вказати на використання різної термінології та критеріїв щодо новостворених компаній: startup, spin-off, spin-out, scale-ups, deep-tech startups, innovative companies в державах-членах ЄС, інших країнах залежно від контексту політичного документу або законодавчого акту та виду фінансової (податкової) підтримки таких компаній [8]. У статті нами буде застосовуватися поняття стартап, що відноситься до стартапів, які створені або за ініціативою інвесторів, або працівників НО/ЗВО, або спільно з метою комерціалізації ОІВ, права на які належать НО/ЗВО.

Виклад основного матеріалу

1. Європейський Союз

В ЄС створення академічних стартапів розглядається як ключовий інструмент валоризації знань та підвищення конкурентоспроможності економіки [9]. Роль spin-offs підкреслюється у комерціалізації результатів досліджень та розвитку DeepTech сектору. Дослідження JRC вказує на системну роль дослідницьких організацій (RTOs) у формуванні індустріальних spin-offs як механізму масштабування інновацій [10].

Порівняння створення стартапів та ліцензійної діяльності в ЄС, США та Великій Британії наведено у табл. 1.

Таблиця 1. Створення стартапів, що використовують ІВ НУ/ЗВО, та/або в яких НУ/ЗВО мають частку капіталу, та ліцензійна діяльність НУ/ЗВО в ЄС, Великій Британії та США.

Показник	ЄС (ASTP)	США (AUTM)	Велика Британія (HESA)
Рік	2021	2021	2021-2022 - звітний рік
Кількість ЗВО (офісів ТТО/ КТО з НУ/ЗВО), що надали інформацію	577 КТО/ТТО, агреговані дані з 21 країн ЄС	155 ЗВО	168 ЗВО
Створені стартапи/spin-off, spin-out	677	996	150
Стартапів на 1 ТТО ((НУ/ЗВО)	1.3	5	0.9
Надані ліцензії/ опціони (з бізнесом)	~4600–5200	8614	6465
Ліцензій на 1 ТТО (НУ/ЗВО)	~8–9	44	38
Частка стартапів, де НУ/ЗВО має частку статутного капіталу	20-30% (Франція, 2019-2024 рр.)	42% (10 кампусів Університету Каліфорнія, 2017–2021)	62% (2020-2024)
Частка НУ/ЗВО у статутному	2-10% (Франція,	5 – 15%	10-25% -

капіталі (до першого раунду залучення інвестицій)	20-19-2024 pp.)		ключові технології 5-10% - software (TenU USIT Guide)
Оподаткування доходів від дивідендів та від продажу акцій стартапу (податкове навантаження на дохід)	1,25 % від дивідендів та 3% доходу від продажу акцій (Франція)	Не оподатковується (tax-exempt organization)	Не оподатковується (charitable exemptions - при використанні на дослідження та освіту)
Бюджетні обмеження діяльності стартапів в Україні	70% дивідендів стартапів перераховується до бюджету та лише 30% до наукових установ, ЗВО (аналог податку в 70% на дивіденди); 100% доходу від продажу частки наукової установи, ЗВО у стартапі перераховуються до бюджету (аналог податку в 100%) (Закон України від № 3035-IX від 11.04.2023, розроблений в частині стартапів - МОН України)		

У Франції, що має найбільш розвинуту систему створення та підтримки deeptech startups в ЄС (глибокотехнологічні (наукомісткі) стартапи)), розвиток deeptech startups у приватному секторі та startup issue de la recherche (deeptech startups, що засновуються на дослідженнях) інтегрований у державну стратегію Deeptech Plan, яка реалізується з 2019 р. за участю державної інвестиційної групи Bpifrance. Щорічно створюється порядка 350 deeptech startups (385 у 2024 р.) з залученням ними у 2024 р. 2,8 млрд євро інвестицій та числом активних startups у 2024 р. - 2 589. З створених стартапів – біля 40% становлять стартапи, що використовують технології НО/ЗВО [11].

Використовується дві моделі створення стартапу. Основною є модель укладання НО/ЗВО зі стартапом ліцензійного договору з наданням виключної ліцензії на використання ОІВ (80-70% кількості startup issue de la recherche за оцінками обстежень та даними SATT). У 20-30 % стартапів в рамках укладання ліцензійного договору передбачають участь НУ/ЗВО у капіталі компаній (equity participation), яка зазвичай становить 2-10 % статутного капіталу. Вказане сприяє збереженню ліквідності стартапу на старті. Також відсутня практика передання майнових прав ІВ до статутного капіталу стартапу.

Питання оподаткування доходів НУ/ЗВО від реалізації їхніх часток у капіталі стартапів (exit) або отримання дивідендів регулюється Code général des impôts. Університети та державні наукові організації (CNRS, INSERM, INRAE тощо) мають статус публічних установ (EPSCP, Établissement public à caractère scientifique, culturel et professionnel або EPST, Établissement public à caractère scientifique et technologique). Такі установи звільняються від податку на прибуток (IS) (ст. 206-1, Impôt sur les sociétés) стосовно неприбуткової публічної діяльності (проведення досліджень, навчання), проте можуть підлягати IS щодо діяльності комерційного характеру (ст. 206, 1654 CGI). 95% дивідендів від стартапів, що надходять до НО/ЗВО звільняються від IS. 5 % включаються до бази оподаткування як “нормативна частка витрат” (quote-part de frais et charges) зі ставкою оподаткування 25% з фактичним податковим навантаженням приблизно 1,25 % від дивідендів. Вказане застосовується при режимі “материнська-дочірня компанія” з часткою не менше 5 % капіталу та якщо акції утримуються НУ/ЗВО щонайменше 2 роки (або є зобов’язання утримувати) (ст. 145, 216 CGI).

При продажу частки у стартапі (exit) для “цінних паперів участі” (titres de participation): 88 % приросту капіталу звільняється від IS, 12 % включається до оподаткованого доходу зі ставкою податку 25% (ст. 219 I-a, 39 duodecimes – 39 quindécimes CGI). Податкове навантаження в цілому на приріст капіталу становить

близько 3%. Вказане застосовується для “цінних паперів участі” та які утримувалися не менше 2 років.

2. Велика Британія

У Великій Британії Урядовий офіс трансферу технологій визначає spin-outs як інструмент ефективного використання активів знань (knowledge assets) державних установ [12]. Практичні керівництва університетів підкреслюють важливість узгодження ІР-політики університетів та структури капіталу стартапів [13].

За даними Higher Education Statistics Agency у 2021-2022 звітному році за даними 168 університетів було зареєстровано 150 спін-аут, які використовують інтелектуальну власність ЗВО та також можуть мати частку у капіталі компанії; 26 – інші спін-аут, які використовують ІВ, яка була створена в ЗВО, проте ЗВО втратив права на ІВ внаслідок продажу акцій у стартапі та/або прав інтелектуальної власності. 55 спін-аут – створені працівниками ЗВО без використання ІВ ЗВО, 4735 – студентами, 156 складають соціальні спін-аут. Університетами надано ліцензій на використання ІВ: МСП – 3628, іншому бізнесу – 2837, некомерційним організаціям (лабораторії, фонди, дослідницькі організації, інші університети) – 11158. З загальної кількості ліцензій 17623 - іноземним організаціям надано 2276 ліцензій [3].

Також у звітності HESA крім даних щодо зареєстрованих спін-аут є дані по спін-аут, з якими у 2021-2022 рр. були укладені ЗВО ліцензійні угоди та/або spin-out отримав частку статутного капіталу (всього 200 стартапів). Такі показники включають також спін-аут, які могли б бути зареєстровані у попередні роки. З них у 155 університети набули частку капіталу та з 129 укладено ліцензійні договори. В середньому за 2020-2024 рр. 62% спін-аут створювалися з часткою університету у капіталі компанії.

Стосовно передання майнових прав ІВ до статутного капіталу стартапів у Керівництві Офісу трансферу технологій Уряду Великої Британії зазначається, що університети, як правило, залишають майнові права ІВ за собою та надають компаніям ліцензію. Це пов'язується з можливістю залишення контролю над технологією, ліцензуванням для інших сфер застосування, зменшенням ризиків втрати активу. Якщо компанія не залучає інвестиції або припиняє діяльність, університет не втрачає права на ІВ. Також зазначається, що інвестори у Великій Британії звикли до структури: ексклюзивна ліцензія та частка у капіталі (exclusive licence та equity) [14].

В угодах про створення спін-аут надання ліцензії на використання ІВ зазвичай поєднується з виділенням університету капіталу компанії та виплатою роялті від майбутніх продажів продукції. При цьому надання частки капіталу може бути здійснено замість високих попередніх платежів за ліцензією. Інший варіант: отримання equity як “винагороди” за підтримку створення spinout паралельно з укладанням ліцензійної угоди [15].

Ліцензійні угоди, які враховують виділення ЗВО частки капіталу, можуть передбачати, що за надання ліцензії на використання інтелектуальної власності Університету компанія зобов'язується випустити на користь Університету [X]% звичайних акцій у капіталі компанії, розрахованих на основі повністю розведеного капіталу станом на дату першого значного інвестиційного раунду. Також ліцензія передбачає сплату університету роялті у встановленому розмірі та порядку.

ЗВО у Великій Британії, як правило, мають статус організацій зі статусом благодійних (charities) зі звільненням від оподаткування дивідендів та доходів від продажу частки у капіталі компанії (акцій), якщо такі доходи використовуються для суспільно корисних (благодійних) цілей (charitable purposes), до яких належать, зокрема, наукові дослідження в інтересах суспільства (research for the public benefit),

університетська освіта та підготовка кадрів (Corporation Tax Act 2010, part 11; Charities Act 2011, sec. 3).

3. США

Підтримка створення нових технологічних компаній є одним з напрямків реалізації Закону CHIPS and Science Act 2022 р. (Public Law No: 117-167) та діяльності директорату NSF — Technology, Innovation and Partnerships [16]. На розвиток стартапів спрямовані державні програми SBIR (Small Business Innovation Research) та STTR (Small Business Technology Transfer), а також розгалужена система венчурного капіталу.

Аналіз політик університетів США свідчить про наступні три підходи до використання ІВ університетів при створенні стартапів. Модель А. Equity замість up-front платежів + royalties. Вказане є найбільш розповсюдженою моделлю. Надається ліцензія та як компенсація - в рахунок надання ліцензії замість попередніх платежів університет отримує частку у капіталі. Також сплачуються періодичні роялті за ліцензією та паушальні поетапні платежі (milestone payments). Модель В. Комбінована: cash + equity + royalties. За надання ліцензії сплачуються невеликі up-front платежі, університет отримує частку equity; сплачуються роялті та поетапні платежі. Модель С. Equity + мінімальні або відкладені роялті. Сплата роялті відкладається до певного раунду фінансування або роялті за надання ліцензії знижені. При цьому частка в equity за економічною моделлю створення стартапів в США як компенсація сплати попередніх платежів або зменшення їх розміру дозволяє підвищити ліквідність стартапу, його привабливість для інвесторів, а також пов'язана з відсутністю у стартапу коштів на початковій стадії його розвитку.

Для США є нехарактерним передання до статутного капіталу майнових прав ІВ. Це пов'язано з практикою реалізації Закону Bayh–Dole Act. Закон, а також 37 CFR Part 401 передбачають процедуру отримання згоди федерального агентства для передачі прав, а також ряд обмежень, що використання винаходу, що переходять до нового власника. Для стартапу це означає значний регуляторний ризик. Крім того, політикою університетів є, як правило, збереження портфелю ІВ, отримання роялті/ equity, а також здійснення контролю за використанням ІВ. Як результат – склалася усталена практика надання університетом стартапу виключної ліцензії, а також поширена практика отримання як компенсація надання ліцензії або попередніх платежів за ліцензією – equity.

Стартапи створюються в основному у формі C-Corporation (C-Corp), що є звичною для венчурних інвесторів та дозволяє легко випускати різні види акцій (привілейовані для інвесторів, звичайні для засновників). Університетська частка оформлюється як пакет акцій. Також інколи застосовується форма Limited Liability Company (LLC). Перевагою є гнучкість в управлінні та “наскрізне” оподаткування (прибуток оподатковується лише на рівні власників). Для стартапів така форма застосовується іноді на ранніх стадіях розвитку. Якщо стартап планує залучати зовнішні інвестиції або надавати опціони працівникам, його майже завжди конвертують у C-Corp [17].

Обсяг частки equity визначається з врахуванням практики, що склалася, а також таких факторів як стадія розробки; обсяг ринку; здійснені або подальші витрати патентування тощо. Як свідчать дані Association of University Technology Managers (AUTM) зазвичай частка університету в капіталі стартапу варіюється в межах 5% – 15%. Політикою Stanford передбачено, що частка університету звичайно не перевищує 5% як частина фінансових умов за надання ліцензії. Також університет отримує платежі за ліцензією [18]. Крім того Stanford може виступити інвестором стартапу для придбання додаткових акцій у раундах приватного фінансування компанії перед публічним

розміщенням акцій (IPO). Вказане стосується стартапів, де частки належать працівникам університету, з купівлею університетом частки не більше 10% та в умовах відсутності конфлікту інтересів, якщо працівники є лише власниками акцій та консультантами [19].

Кроки створення стартапу університетом зазвичай включають:

1. Оцінка комерційного потенціалу винаходу та шляхів комерціалізації (створення стартапу та надання ліцензії або надання ліцензії діючій компанії).

2. Укладання Угоди про наміри (Term Sheet) (фіксація основних умов: розмір частки університету, роялті, обов'язки сторін).

3. Прийняття рішення з створення стартапу (на рівні ТТО або інвестиційного комітету при університеті).

4. Підписання Ліцензійної угоди (License Agreement) та Угоди про купівлю акцій (Stock Purchase Agreement): Стартап випускає нові акції на ім'я університету (або його афілійованого фонду) в обмін на право використання ІВ. При цьому часто ЗВО вимагає захисту від розмивання (anti-dilution).

Одним із найгостріших питань створення стартапів в США є розмивання частки університету при наступних раундах фінансування. У зв'язку з цим університетами вироблені обмеження з встановленням, що до моменту, поки компанія не залучить певну суму зовнішнього фінансування (наприклад, перші \$2 млн – \$5 млн інвестицій) частка університету у зв'язку з випусками додаткових акцій (для нових працівників тощо) або з залученням позик не має розмиватися (anti-dilution until a specific funding threshold). Захищена частка зазвичай становить 5% – 10%. Після досягнення певного порогу інвестування частка університету починає розмиватися нарівні з частками засновників.

Як приклад, наведемо умови US-BOLT-Life-Science-Sample-License-Agreement, що є на цей час стандартом AUTM для стартапів сфери Life-Science та визначає умови платежів за ліцензією та отримання акцій компанії з захистом від розмивання [20]¹:

Нами узагальнені дані щодо створення стартапів, ліцензійної діяльності та інших показників інноваційної діяльності 10 університетів (кампусів), що входять до Університету Каліфорнії за 2017-2021 рр. (Berkeley, Davis, Irvine, UCLA (Лос-Анджелес), Merced, Riverside, San Diego, San Francisco, Santa Barbara, Santa Cruz) [21]. Протягом 5 років утворено 482 техстартапів, з них у 209 університет має частку у капіталі. Також за цей період повідомлено про 8138 винаходів, отримано 2709 патентів США, укладено 5320 ліцензійних договорів, за якими отримувалися платежі. Стартапи, в яких кампуси університету мають частку капіталу, становлять 43% від загальної кількості. Істотним є незначні у порівнянні з обсягом ліцензійних платежів надходження університету від діяльності стартапів – 10.6% від обсягу ліцензійних платежів. На 1 млрд. дол. фінансування наукових досліджень приходиться 15.4 стартапів. Та 11.6 млн. дол. на отримання 1 патенту. Середні роялті на одну ліцензію, що приносить дохід,

¹ Так, стаття 4 ліцензійної угоди угоди передбачає:

- сплату ліцензіатом початкових платежів за ліцензією, роялті, мінімальних платежів;
- умови щодо акціонерного капіталу. Ліцензіат випускає та передає ліцензіару акції свого простого акціонерного капіталу (common stock) у кількості, що становить [x] відсотків на повністю розводненій основі (Fully Diluted Basis) [[на Дату набрання чинності] або [на дату закриття наступного раунду акціонерного фінансування ліцензіата]], [відповідно до Угоди щодо акціонерного капіталу (Equity Agreements)].

Ліцензіат зобов'язується без додаткової компенсації випускати та передавати ліцензіару додаткові акції простого акціонерного капіталу в обсязі, необхідному для забезпечення того, щоб частка акцій, що належать Ліцензіару, не становила менше ніж [x %] від загальної кількості випущених та таких, що перебувають в обігу, акцій на повністю розводненій основі.

складають 90319 дол. (що становить в середньому півтори річні заробітні плати в США у 2021 р. [22]).

Стосовно оподаткування – випуск акцій стартапом та їх надання ЗВО в обмін на надання ліцензії (платежів за ліцензією)(зустрічне зобов'язання) не призводить до прибутку або збитків та є податково нейтральна операція для стартапу (IRC §362, 351, 1032). Університет як *tax-exempt organization* не є платником на прибуток та отримання акцій розглядається як інвестиційна діяльність та не оподатковується (IRC §501(c)(3), §512–514). Дивіденди від стартапу та дохід від продажу акцій, а також роялті не оподатковується з врахуванням статусу університету як *tax-exempt* організації (IRC §512(b)(1), §512(b)(5)).

4. Україна

В Україні – набуття НО/ЗВО частки статутного капіталу стартапу як один з видів компенсації надання права використання ОПВ за ліцензійним договором, не передбачено законодавством. Щодо існуючої моделі передачі до статутного капіталу товариства майнових прав ІВ, на які виключні майнові права зберігаються за НУ/ЗВО (передання права використання ОПВ), запровадженої у 2015 р. статтею 60 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, вказаний підхід не отримав широкого розвитку внаслідок обмежень бюджетного, податкового законодавства, законодавства про приватизацію, а також на цей час не відповідає моделі створення стартапів, що застосовуються в ЄС, ВБ, США [23].

Утворення в Україні стартапів для використання ОІВ наукових установ та ЗВО на підставі ліцензійного договору також не отримало широкого розвитку. В той же час звичайною практикою є укладання НО/ЗВО ліцензійних договорів з вже існуючими компаніями, а не стартапами. На розвиток стартапів в країні в цілому впливає відмінність у економічному середовищі, інфраструктури, бізнес моделей розвитку стартапів у порівнянні з існуючими в ЄС, США, ВБ. Питання створення стартапів, пошуку персоналу та фінансування перекладаються на працівників НО/ЗВО, що є невластивим для НО/ЗВО в ЄС, США та ВБ. Також, слід врахувати особливості поточного періоду військової агресії зі складністю організації виробництва в Україні, переміщення стартапів до країн Європи [24], зосередження їх в ІТ сфері та успіху розвитку стартапів за умов спеціального правового та податкового режиму (Дія.City). В той же час широкого розвитку набуло створення стартап-шкіл у ЗВО та НО для студентських команд та науковців [25].

Зазначені особливості призвели до розвитку в Україні напрямку створення стартапів студентами та іншими фізичними особами, що має істотне значення для розвитку підприємницьких навичок, проте не до системного утворення стартапів саме для використання об'єктів права інтелектуальної власності, права на які належать НУ/ЗВО, що є характерним для ЄС, ВБ, США.

На цей час інвестори, керівники наукових установ, ЗВО зазначають такі бар'єри створення стартапів для використання інтелектуальної власності НО/ЗВО.

1) З 2015 по 2021 р. (6 років) мало місце невиконання прикінцевих положень Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (далі - Закон) щодо внесення до Верховної Рада України законопроекту із змінами Бюджетного кодексу України стосовно віднесення до власних надходжень установ дивідендів від діяльності стартапів та доходів від розпорядження частками установ у стартапі. Вказане призвело до 100% зарахування дивідендів стартапів до бюджету. У 2021 було внесено підготовлений МОН України проект Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо стимулювання інноваційної діяльності бюджетних установ (реєстр.

№ 5529 від 20.05.2021). Законопроект всупереч положенням ст. 60 та прикінцевих положень Закону передбачав зарахування до власних надходжень бюджетних наукових установ та ЗВО лише 30% дивідендів, нарахованих на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є майнові права інтелектуальної власності. Таким чином інші 70% дивідендів мали перераховуватися до бюджету. Також до доходів установ не були віднесені доходи від розпорядження (продажу) частки установи у товаристві.

Таким чином в Україні було встановлено фактично податок на дивіденди стартапів у розмірі 70% та у розмірі 100% на дохід від продажу частки у стартапі, що не має місце як в ЄС, Великій Британії, США, так і в Україні відносно інших суб'єктів господарювання.¹

Слід зазначити позицію НАН України щодо передбачення зарахування на рахунки бюджетних установ 100% дивідендів (лист НАН України від 03.06.21 №58/886-3 до Комітету Верховної Ради України). Проте це не було враховано.

2) Стартапи створюються з метою залучення венчурного та іншого капіталу для розробки початкової ідеї, розвитку проєкту та реалізації фінансової мети інвестора — продажу стартапу або його перетворення на публічне акціонерне товариство з продажем акцій та поверненням інвестицій. Законодавство України, що визначає порядок приватизації державної частки у статутному капіталі, *вимагає конкурсного продажу* такої частки. Таким чином у інвестора відсутні гарантії, що саме він зможе її придбати.

3) Слід зазначити високий ризик утворення технологічних стартапів. За даними статистики стартапів в ЄС, Великій Британії та США [26] успішними є лише 10% стартапів. В Україні, за сучасних умов, такий відсоток може бути істотно меншим. При ліквідації стартапу майнові права інтелектуальної власності можуть повернутися до наукової установи лише після сплати стартапом податку на додану вартість (20%) від вартості майнових прав. З врахуванням, як правило, відсутності у стартапу, що ліквідується, коштів, стартап не може здійснити ліквідацію та майнові права на винахід та інші ОІВ не можуть використовуватися науковою установою.

Таким чином, при збереженні діючих бюджетних, податкових обмежень та обмежень законодавства про приватизацію відсутні перспективи створення та розвитку стартапів наукових установ та закладів вищої освіти з внесенням до статутного капіталу майнових прав інтелектуальної власності. До цього додаються загальні високі ризики для інвесторів в Україні з концентрацією інвестицій на проєктах, що не потребують організації істотного виробництва в Україні (ІТ сфера тощо) та тенденцією переміщення виробництва стартапів за кордон.

Вступ до ЄС та наближення системи створення стартапів науковими установами та ЗВО в Україні до практики ЄС, інших розвинутих країн потребує змін акцентів у діяльності органів державної влади з визначенням бар'єрів створення стартапів та дієвих кроків змін становища. Вказане на цей час не має місце з зазначенням, зокрема, у проєкті Закону України “Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності” (№ 13715 від 29.08.2025) аналогічно ст. 60 Закону України “Про наукову і науково-технічну

¹ Зазначимо, що залежно від системи оподаткування дивіденди, що перераховуються приватним юридичним особам, або не оподатковуються (при сплаті товариством єдиного податку) або ставкою оподаткування є 18%. При виплаті дивідендів фізичним особам (засновникам, учасникам) – ставки становлять 5% або 9%. Для товариств з часткою державного майна (згідно постанови Кабінету Міністрів України від 9.02.2024 № 129, нормативи відрахування до бюджету становлять: “Державний ощадний банк України” – 30%; Приватне акціонерне товариство “Українська фінансова житлова компанія” – 30%; Публічне акціонерне товариство “Укрнафта” – 30% тощо. Для господарських товариств — 80%.

діяльність” можливості внесення до статутного капіталу спін-оф майнових прав на ОПІВ, проте без вирішення наведених вище проблем діяльності стартапів такого виду.

З врахуванням наведеного актуальним є наближення підходів використання прав ІВ, що належать НУ/ЗВО, в Україні до практики ЄС, ВБ, США, що потребує внесення змін до ЦК України, законодавства про акціонерні товариства, бюджетного та податкового законодавства, законодавства про приватизацію, інноваційну діяльність, трансфер технологій, наукову і науково-технічну діяльність. Вказане включає:

1. Запровадження нової моделі для України – передання стартапом науковій організації, закладу вищої освіти частки статутного капіталу (акцій) на підставі ліцензійного договору на використання ОПІВ, права на який належать НО/ЗВО, крім зобов'язань внесення плати за використання ОПІВ, що потребує змін у цивільному законодавстві, а також законодавстві про наукову і науково-технічну діяльність.

2. Незважаючи на відсутність розвитку цього підходу в ЄС, ВБ, США, можливим є збереження передання майнових прав ІВ, права на які належать НО/ЗВО, до статутного капіталу стартапів, проте за умови внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування операцій з повернення майнових прав до НУ, ЗВО при ліквідації стартапу або виходу НО/ЗВО з засновників (учасників) та запровадженні змін до законодавства зазначених нижче.

3. Як перший, так і другий підхід є можливими для реалізації лише за умов внесення змін:

3.1. До Бюджетного кодексу України з передбаченням:

- зарахування на рахунки НО/ЗВО 100% дивідендів та 100% суми продажу частки установи у статутному капіталі стартапу (акцій, що їй належать);

3.2. До законодавства про приватизацію — щодо запровадження спеціального режиму відчуження державної частки (акцій) у стартапах за участю НО/ЗВО, який забезпечує можливість їх продажу інвестору як цілісного об'єкта (M&A) та реалізації акцій на фондовому ринку без застосування загальних приватизаційних процедур;

Актуальною є підготовка концепції підтримки та розвитку стартапів державних наукових установ та закладів вищої освіти з зазначенням бар'єрів такої діяльності та заходів щодо зміни становища.

Висновки.

Аналіз механізмів використання інтелектуальної власності НО/ЗВО при створенні стартапів в ЄС, Франції, Великій Британії, США свідчить про дві моделі, що застосовуються: (а) надання стартапу виключної ліцензії на використання ОПІВ, а також (б) набуття НО/ЗВО частки статутного капіталу (акцій) стартапу в рахунок укладання ліцензійного договору або в рахунок попередніх платежів за договором. Така модель не передбачена законодавством України. Також у зазначених країнах відсутня практика передання до статутного капіталу стартапу майнових прав інтелектуальної власності НО/ЗВО. В Україні започаткована у 2015 р. модель внесення майнових прав ІВ до статутного капіталу стартапів не отримала розвитку у зв'язку з обмеженнями бюджетного законодавства (70-100% доходу від діяльності стартапу перераховуються до бюджету) та законодавства про приватизацію державної частки у стартапі. Також, не отримало розвитку утворення стартапів з використання ІВ наукових установ та ЗВО на підставі ліцензійного договору.

Актуальним для органів державної влади, що ведуть питання науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій, професійним організаціям є усвідомлення наявних проблем та здійснення конкретних заходів з наближення практики створення стартапів з використанням інтелектуальної власності НО/ЗВО до

міжнародної практики. Також, наявні бюджетні та приватизаційні бар'єри діяльності стартапів відсутні в ЄС та становлять один з бар'єрів інтеграції України та ЄС.

ПОДЯКИ: Немає

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Немає

Використана література

1. AUTM (2021). Licensing Activity Survey. <https://autm.net/surveys-and-tools/surveys/licensing-survey>
2. ASTP (2023). Annual Survey – Executive Data Report 2023 (Financial Year 2021). URL: <https://astp4kt.eu/assets/resources/impact/ASTP%202023%20Annual%20Survey%20%20FY2021.pdf>
3. Higher Education Statistics Agency (HESA) (2026). University Spinout Register. URL: <https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis/business-community/ip-and-startups>
4. Cleyn, Sven H. De., Festel, Gunter. (Eds.) (2016). Academic Spin-Offs and Technology Transfer in Europe: Best Practices and Breakthrough Models. Edward Elgar Publishing, URL: <https://tind.wipo.int/record/27993>
5. Micol, F., Leendertse, J. & van Rijnsoever, F. (2026). Building deep-tech entrepreneurial ecosystems: factors that promote the presence of deep-tech startups in European regions. *J Technol Transf.* 09 April 2026. URL: <https://doi.org/10.1007/s10961-026-10327-w>
6. Piotr Paluch & Agnieszka Skala (2025). Spin-Off VS. Spin-Out: A Dual-Category Approach and Minimal Descriptors for Comparable Research and Policy. *Marketing of Scientific and Research Organizations* 56(2):86-112. URL: <https://doi.org/10.2478/minib-2025-0010>
7. УКРХОІВІ (2025). Гайд зі створення академічних, аспірантських та студентських стартапів. URL: <https://nipo.gov.ua/iak-stvoryty-startap-zvo/>
8. Benoît Vandresse, João Costa Cardoso, Riccardo Attorri and Willy Atangana Mvogo (2023). Feasibility Study. European Startup Scoreboard. Publications Office of the European Union. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/254834>
9. EU Startup and Scaleup Strategy (2025). URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-research-and-innovation/jobs-and-economy/eu-startup-and-scaleup-strategy_en
10. Grande, S., Rufino Bengoechea, A., Petit, L. and Basilio Ruiz De Apodaca, O. (2025). Deep tech entrepreneurship in Europe and the crucial role of RTOs fostering impactful industrial spin-offs, Publications Office of the European Union. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/7964758>
11. Bpifrance (2025). Bpifrance — 6 ans du Plan DeepTech : bilan 2024. URL: <https://presse.bpifrance.fr/6-ans-du-plan-deeptech-une-filiere-francaise-structuree-moteur-de-la-dynamique-deeptech-europeenne>
- ¹12. Government Office for Technology Transfer Guidance (2025). The Knowledge Asset Spinouts Guide. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/knowledge-asset-spinouts-guide/the-knowledge-asset-spinouts-guide>
13. Knowledge Exchange UK (2017). Practical Guide to Spin-Outs. URL: <https://ke.org.uk/resources/practical-guide-spin-outs/>
14. UK Government Office for Technology Transfer (2025). Knowledge Asset Spinouts Guide. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/knowledge-asset-spinouts-guide/the-knowledge-asset-spinouts-guide>
15. The Deal Readiness Toolkit (2026). HoT licence spin-out playbook. URL: <https://toolkit.setsquared.co.uk/>
16. National Science Foundation (2022). CHIPS and Science Act. U.S. URL: <https://www.nsf.gov/chips>
17. Значна кількість стартапів США реєструються у штаті Delaware. Delaware Code. Title 8 – Corporations (2025) JUSTIA. U.S. Law. URL: <https://law.justia.com/codes/delaware/title-8/>

18. Stanford University (2016). OTL Startup Guide. URL: <https://doresearch.stanford.edu/documents/office-technology-licensing-otl-start-guide-march-2016/download>
19. Stanford University (2026). University Investments in Start-Up Companies Involving Stanford Personnel. URL: <https://doresearch.stanford.edu/policies/research-policy-handbook/conflicts-commitment-and-interest/university-investments-start-companies-involving-stanford-faculty>
20. AUTM (2023). US-BOLT Life Science License Agreement. URL: <https://autm.net/surveys-and-tools/agreements/us-bolt-life-science-license-agreement>
21. University of California (2022). Innovation transfer and entrepreneurship profile. URL: <https://regents.universityofcalifornia.edu/regmeet/sept23/b3attach5.pdf>
22. Social Security (2026). National Average Wage Index. URL: <https://www.ssa.gov/>
23. Капіца, Ю.М. (ред). (2021). Винахідницька діяльність у наукових установах. Логос, 2021. С. 94-96.
24. Dealroom.(2025). Central and Eastern European Startups – 2025. The fifth annual report. URL: <https://dealroom.co/reports/central-and-eastern-european-startups-2025>
25. Урядовий портал (2025). Україна формує національну політику університетських інновацій і презентує результати першого року розбудови національної мережі стартап-шкіл у ЗВО та НУ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-formuie-natsionalnu-polityku-universytetskykh-innovatsii-i-prezentuie-rezultaty-pershoho-roku-rozbudovy-natsionalnoi-merezhi-startap-shkil-u-zvo-ta-nu>
26. The open database for university spinouts (2023). Spinout. URL: <https://www.spinout.fyi/index.html>

Юрій Михайлови Капіца

доктор юридичних наук,
директор Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України
01601, Україна, м. Київ, Володимирська 54
email: kapitsa@nas.gov.ua

Yuriy Kapitsa

Doctor of Legal Sciences/Dr. Habil. (Law)
Director of the Centre for Intellectual Property Studies and Technology Transfer of the National Academy of Sciences of Ukraine
54 Volodimirska Str., Kyiv, 01601, Ukraine
email: kapitsa and nas.gov.ua

Рекомендоване цитування: Капіца Ю.М. Правові механізми використання інтелектуальної власності університетів та наукових організацій при створенні стартапів: порівняльний аналіз (ЄС, Франція, Велика Британія, США, Україна). *Інформація і право*. № 2(57)/2026. 2026. С. 100-111. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.2\(57\).364325](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.2(57).364325)

Suggested Citation: Kapitsa Yu. (2026) Legal Models for the Use of University/Research Organisation Intellectual Property in Startup Formation: A Comparative Analysis (EU, France, United Kingdom, Usa, Ukraine). *Information and Law*. 2(57)/2026. 100-111. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.2\(57\).364325](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.2(57).364325)

Дата надходження статті до редакції: 30.04.2026 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.05.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення): 26.05.2026 р.